

Posudek oponenta na disertační práci Mgr. Zdeňky Španingerové

Název práce: Osvojování slovní zásoby prostřednictvím interaktivní tabule

Zpracovala: PhDr. Lenka Rozboudová, Ph.D.

Rozvoj informačních technologií a způsoby jejich aplikace do vzdělávacího procesu představují v současné době aktuální problematiku, přičemž zhodnocení efektivity interaktivní tabule jako didaktického prostředku při osvojování cizího jazyka je dosud poměrně málo prostudovanou oblastí zejména v rovině experimentálního ověřování. Z tohoto důvodu můžeme považovat téma disertační práce Mgr. Španingerové za velmi aktuální a přínosné.

V úvodní části práce si autorka jasně stanovila hlavní cíl práce, jakož i výchozí výzkumnou otázku a základní hypotézu, nicméně mohly být rovněž formulovány i jednotlivé dílčí cíle, jež si autorka bezesporu při zpracovávání práce kladla. Po prostudování práce můžeme konstatovat, že autorka stanovený cíl disertační práce naplnila.

Teoretická část vychází z široké škály odborných domácích i zahraničních zdrojů, je zřejmé, že autorka k dané problematice prostudovala velké množství zdrojů, v nichž se dobře zorientovala. U teoretické části můžeme ocenit nejen její přehledné zpracování, ale i její úzkou provázanost s hlavním tématem práce. Autorka veškeré teoretické poznatky vhodně aplikuje a demonstrovuje na problematice osvojování slovní zásoby.

První kapitola teoretické části se zabývá psychologickými základy výuky cizích jazyků, kapitola podrobněji pojednává o stylech učení, učebních strategiích, paměti, věku, inteligenci, motivaci, emocích a osobnosti žáka, které zasazuje do kontextu výuky cizích jazyků.

Další kapitola je pak věnována diskusi o významu jednotlivých jazykových prostředků jak v komunikaci obecně, tak ve výuce cizích jazyků, autorka vysvětluje vzájemné vztahy mezi slovní zásobou a ostatními jazykovými prostředky, je zde rozebírána problematika lexikálního minima z pohledu kvalitativního i kvantitativního, uvádí zde klasifikaci slovní zásoby a způsoby jejího obohacování. Na straně 59 autorka v kapitole o obohacování slovní zásoby zřejmě omylem píše o hlediscích „osvojování slovní zásoby“, což působí zmatečně, zejména pak vzhledem k následující kapitole 3.5 Osvojování slovní zásoby. Tato kapitola je zpracována velmi přehledně, nicméně mohla být zde uvedena hlubší reflexe o využívání interaktivní tabule při řešení uvedených lingvodidaktických otázek.

Třetí kapitola teoretické části charakterizuje jednotlivá „nová“ média, uvádí jejich výhody a nevýhody a nastiňuje jejich využívání ve výuce cizích jazyků. Vzhledem k tématu práce mohla být tato kapitola zpracována podrobněji. V kapitole 4.2.1, která je věnována počítačům, notebookům a internetu, jsou uváděny spíše jen klasické formy jejich využívání, jako je vyhledávání informací, vizualizace, procvičování a testování. Je škoda, že autorka blíže nerozebrala možnosti internetu jako prostředku komunikace nejen mezi učitelem a žákem a žáky jedné skupiny navzájem, ale i mezi žáky z různých zemí (skype, blogy, diskusní fóra aj.), a také jako prostředku realizace mezinárodních projektů a dalších aktivit. Stejně tak v kapitole 4.2.2 o tabletech mohla autorka podrobněji rozebrat možnosti jejich využití v cizojazyčné výuce. V kapitole 4.2.3 o interaktivní tabuli jsou poměrně komplexně uvedeny možnosti využití interaktivní tabule v obecné rovině, jakož i ve výuce cizích jazyků. Tuto část

mohlo obohatit i zhodnocení vybraných učebních materiálů pro výuku němčiny, které lze realizovat prostřednictvím „nových“ médií, např. zhodnocení zmíněných elektronických učebnic či různých výukových materiálů v digitální podobě, které učebnicové soubory nabízejí jako elektronickou podporu k tištěným učebnicím.

Výzkumná část práce přináší výsledky vlastního empirického výzkumu, provedeného metodou experimentu při výuce německého jazyka na vybrané základní škole. Experimentem byla sledována účinnost osvojování slovní zásoby při výuce němčiny prostřednictvím interaktivní tabule, cílem výzkumu bylo porovnat efektivnost dvou výukových postupů, a sice s využitím interaktivní tabule (experimentální skupina) a bez využití interaktivní tabule (kontrolní skupina). Autorka využila při zpracování i další metody: didaktický test, rozhovor, test individuálních stylů učení, pozorování prostřednictvím videonahrávek. Zvolená metodologie zpracování je adekvátní cíli výzkumu. V úvodu autorka jasně vymezuje rovněž jednotlivé proměnné, včetně aspektů, které mohly výsledky výzkumu ovlivnit, výsledky výzkumu pak dle těchto aspektů vhodně relativizuje. Autorka rovněž uvádí příklady aktivit pro žáky, včetně popisu jejich realizace v experimentální a kontrolní skupině. Výsledky výzkumu jsou zpracovány přehledně, jejich vyhodnocení je rovněž odpovídající.

Výsledky práce Mgr. Španingerové, byť jednoznačně nepotvrzují efektivitu práce s interaktivní tabulí, můžeme považovat za významné nejen pro teorii, ale zejména pro školní praxi, protože přispívají do současné diskuze o implementaci IT technologií do vzdělávání. Navíc práce přináší výsledky vlastního empirického zkoumání, kterých je v této oblasti stále nedostatek. V diskusi pak sama autorka uvádí několik námětů pro další výzkumy v této oblasti, s nimiž můžeme souhlasit. Zároveň je třeba konstatovat, že práce otevírá i řadu dalších otázek v oblasti využívání informačních technologií při osvojování cizích jazyků (některé viz níže).

Po formální stránce je práce na velmi dobré úrovni, autorka se dopustila pouze několika málo překlepů, které však můžeme vzhledem k rozsahu práce považovat za nevýznamné. Práce s odbornou literaturou i jinými zdroji je na odpovídající úrovni.

Práce splňuje všechny požadavky a podmínky kladené na disertační práce, proto doporučuji k obhajobě. Po úspěšné obhajobě pak doporučuji udělení titulu Ph.D.

Otázky a náměty pro diskusi:

1. Na straně 15-16 píšete o endogenních a exogenních faktorech ovlivňujících individuální zvláštnosti žáků. Mohou exogenní faktory nějakým způsobem ovlivnit faktory endogenní? Jaký je jejich vzájemný vztah? Vysvětlete prosím na příkladu vašeho tématu využívání interaktivní tabule.
2. Na straně 20 uvádíte, že „i když učební prostředí odpovídá učebním preferencím žáků, učení se nezlepší, ale může se dokonce zhoršit“. Můžete uvést nějaký konkrétní příklad z výuky cizích jazyků?
3. V kapitole 2.3.1.5 uvádíte diskusi o zahájení výuky cizího jazyka, avšak pouze s ohledem na první cizí jazyk. Němčina je však v současné době ve většině škol nabízena až jako druhý, případně třetí cizí jazyk. Jaké jsou názory na zahájení výuky druhého cizího jazyka ve školním prostředí a jaký je váš názor?
4. Jakým způsobem je možné využívat interaktivní tabuli při sémantizaci a systematizaci lexikálních jednotek?

5. V kapitole 3.6 o lexikálních strategiích uvádíte, že často se objevuje práce se slovníkem. O jaký slovník se jedná? Mají autoři na mysli slovník tištěný nebo i elektronický? Jaký je váš názor na využívání elektronického slovníku žáky při výuce? Jaké jsou podle vás jeho výhody a nevýhody? Je nutné žáky učit pracovat s elektronickým slovníkem, případně jak?
6. V kapitole 3.7 na straně 69 uvádíte, že „v soudobé cizojazyčné výuce nelze jednoznačně upřednostnit ani jeden postup sémantizace, nicméně se mateřský jazyk z učebního procesu zcela nevylučuje a ignorování mateřštiny se považuje za neracionální“. Zde uvádíte ale pouze české odborníky, kteří tento názor zastávají. Jaký je k této otázce postoj na poli německé lingvodidaktiky?
7. Na straně 105 uvádíte výsledky výstupního testu tematického okruhu „in der Stadt“. Uvádíte, že se jedná vzhledem k charakteru látky o překvapivý výsledek, žáci ztratili poměrně velké množství bodů, ačkoli se nejednalo o látku novou. Čím si tyto výsledky vysvětľujete?
8. Za velmi podstatné zjištění můžeme považovat výsledek rozhovorů se žáky, kdy uvádějí, že se nová slovíčka učí v pořadí, jak jsou uvedena v učebnici. Bylo by tedy dobré i v učebnicích nabízet novou slovní zásobu dle určitého systémového kritéria, nikoli jen abecedně, jak to v učebnicích bývá. Jak je nová slovní zásoba seskupována v žáky používané učebnici?
9. Za zajímavé můžeme považovat i zjištěné názory žáků na vliv interaktivní tabule na osvojování učiva, kdy někteří se domnívají, že jim práce s tabulí pomáhá při zapamatování, jiní uvádí, že je to stejné jako při práci s tištěnou učebnicí či pracovním sešitem, jiní uvádí, že práce s interaktivní tabulí je pouze formou hry nebo opakování, tudíž co je na interaktivní tabuli, to není důležité. Tato zjištění by jistě stála za další experimentální šetření.
10. V závěru výzkumné kapitoly uvádíte doporučení pro práci s interaktivní tabulí v hodinách němčiny, jedná se však spíše o doporučení obecnějšího charakteru. Mohla byste nějak vymezit doporučení pro práci se slovní zásobou v hodinách cizích jazyků prostřednictvím interaktivní tabule?

V Praze dne 8. 1. 2015

PhDr. Lenka Rozboudová, Ph.D., v.r.